

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
114. szám, 2024. május

Tartalom:

Rovarászoktól búcsúzunk — MRT hírek — Sajtó- és blogfigyelő
Rövid Hírek

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott
vélemények nem minden esetben tükrözik a
Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani
Társaság vezetőségének álláspontját.

A Rovarász Híradót alapította 1989-ben:
Nagy Barnabás

Felelős szerkesztő: Haltrich Attila (HA)
Cím: 2040 Budaörs, Kossuth L. u. 49.
Telefon: 20/4145453
Drótposta: attilahaltrich@gmail.com

Szerkesztőbizottság: Katona Gergely (KG),
Koczor Sándor (KS), Puskás Gellért (PG),
Rédei Dávid (RD), Szalóki Dezső (SzD), és
Szócs Gábor (SzG).

Magyar Rovartani Társaság (MRT)
1088 Budapest, Baross utca 13.
www.rovartani.hu

A Magyar Rovartani Társaság célja és
feladata a rovaran általános művelése,
elsősorban a magyarországi rovarvilág
kutatása és vizsgálata, valamint a rovartani
ismeretek terjesztése.

Elnökség (2024)

Elnök:	Haltrich Attila
I. alelnök:	Vas Zoltán
II. alelnök:	Szabóky Csaba
Titkár:	Sulyán Péter Gábor
Előadásszervező:	Koczor Sándor
Jegyző:	Szőke Viktória

Szerkesztők
(*Folia. ent. hung.*): Vas Zoltán és
Szőke Viktória

Pénztáros: Szalóki Dezső

Számvizsgáló Bizottság

Elnök:	Both Vera
Tagok:	Balázs Klára és Szénási Ágnes

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap
harmadik péntekén az **MTM Semsey Andor
termében (1083 Budapest, Ludovika tér 2-
6.), délután 4 órakor.**

Címlapon:

**Pusztai hangyaleső - *Acanthaclisis
occitanica*, Villers, 1789**

A 2024-es Év Rovara verseny második
helyezettje, mely az első fordulóban
ugyanannyi szavazatot kapott (1667),
mint a későbbi nyertes.

Szerző: Mészáros Ádám, izeltlabuak.hu,
licenc: [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

„Minden, hogy megváltozott.”

Emlékszem, valamikor a hatvanas évek közepén leptek
meg ezzel a mondattal a szüleim, amikor először voltam
velük, gyerekként, a Duna-deltában. Több napig tartott az
utazás, amíg Erdély közepéből, Trabanttal, néha poros,
leaszfaltozott utakon, alkalmi sátrazóhelyeken éjszakázva
elértük Brailát (a Dunát), majd Tulcea-t, a „Duna-delta
kapuját”.

Már az is életre szóló élmény volt, ahogy Tulcsáról, ahol
a folyam három ágra szakad, hajón tettük meg az utat a
középső ágon (Sulina) a delta közepéig. Autónkat
hátrahagytuk egy ház udvarán.

Közút, ha jól emlékszem, akkor még nem is vezetett a
Mila 23-ig, ahova megérkeztünk. Mindenki a rendszeres
hajójáratokat vette igénybe.

Mit mondjak, gyerekként is döbbenetes volt az a
civilizációs különbség, ami ott fogadott! Pedig a háziak,
akiknél megszálltunk, átadták a szobájukat, ők pedig
kiköltöztek egy sátorponyva alá az udvar közepére.

Akkor még voltak (ember)bolhák otthon is, hogy
rovarokat is említsek. Egy-kettőt sikerült fognunk időnként,
na de itt? Emlékszem, világoskék színű paplannal
takaróztunk éjszaka, reggel mondja édesanyám: „de érdekes,
fekete cérnával steppelték a paplant”. De, amikor odatette az
ujját, a fekete pontok eltűntek, akarom mondani elugráltak,
ugyanis bolhák voltak, RENGETEG. El is mészároltuk aztán
ezen, hogy vajon ki járt jobban: a háziak, akik kiköltöztek a
szúnyogok közé (abból is igen sok volt napnyugta után!),
vagy mi a bolhákkal?

Számtalan dolog volt még, amitől elcsodálkoztunk a
húgommal, pedig akkor még, mint gyerekek, a higiénias
dolgok hiánya nem is zavart annyira.

És ekkor hangzott el ez a mondat a szüleink szájából,
hogy „rengeteget fejlődtek, láttátok volna, hogy milyen volt
itt régen...” Ők ugyanis voltak már ott az ötvenes évek elején
is.

Azóta persze, már én is átéltem hasonlókat, főleg a
rovarásztáborozások alkalmával Romániában. Ahogy a
szomszédos ország az elmúlt 35 évben fejlődött. Ahogy a
szinte járhatatlan utak egyre jobbak lettek, a szállások
színvonaláról már nem is beszélve. A civilizációs fokkal
természetesen az árak is emelkedtek, sokszor utoléri a
hazaiakat.

Máramarosban két évtizede, hétvégén, még nemzeti
viseletben mentek a templomba a helyiek, a házak előtti
padokon idősek és fiatalok ültek, a lányok az út közepén
egymásba karolva sétáltak... És mivel az elmúlt harminc
évben kb. évtizedenként voltunk ott, láttuk, ahogy ez
megváltozott.

Már csak kevesen ülnek ki a házak előtti padokra, az
utakon szó sem lehet sétálásról, hiszen mind több az autó,
melyek olasz, francia vagy spanyol felségjelűek, attól
függően, hogy a fiatalok egy része hol próbál szerencsét.

Bizony, minden megváltozott...

HA

Rovarászoktól búcsúzunk

In memoriam Dr. Tóth Sándor (1932–2024)

Május 17. Egy újabb napja az évnek, amelyen idéntől kezdve nem valami örömteli dolog fog rendszeresen eszembe jutni, hanem egy súlyos veszteség. 2024-ben ezen a napon távozott az élők sorából a magyar klasszikus entomológia egyik utolsó nagy öregje, Tóth Sándor.

Egy élete 93. évében járó ember elvesztését nehéz váratlannak tekinteni, Sanyi bácsi esetében azonban mégis erről volt szó, ugyanis szellemi frissességét és aktivitását élete utolsó, rövid szenvedést hozó napjáig megőrizte. Május 6-án beszéltem vele utoljára – az idej tervekről, munkafeladatokról...

Bő negyedszázados barátságunk kezdete természetesen a Bakonyi Természettudományi Múzeumhoz kötődik, ahova röviddel az első diplomaszerezésem után, Bauer Norbert barátomnak és Futó János akkori igazgató úrnak köszönhetően kerültem. A Tóth Sándor nevet, mint valakinek a személyes ismerősét, egy munkaértekezleten hallottam először. Egy közelgő múzeumi rendezvény miatt kellett volna felhívni őt telefonon, de a nálam zömmel jóval idősebb kollégáknak ez annyira nem akarózott, hogy már csaknem a sorhúzásnál tartottak; végül azért valaki magára vállalta a feladatot. Ettől kezdve egy ideig azon morfondíroztam, hogy miféle veszedelmes egy ember lehet ez a bizonyos – akkor már 5–6 éve nyugdíjas – Tóth Sándor?

Nem sok időbe telt, hogy az utóbbi kérdésre választ kapjak, ugyanis kevéssel a fenti esetet követően engem, mint zöldfülűt küldtek át hozzá valami személyesen intézendő ügyben. Kis félsszel érkeztem meg hozzá, de aggodásom hamar tovaszállt. Tóth Sándorban egy halk és kevés szavú, az eredményeihez mérten végtelenül szerény, alapvetően bizalmatlan, de elképesztően segítőkész, fanyar humorú kiváló *embert* és *kutatót* ismertem meg. Viszonylag gyorsan összetegeződünk, attól kezdve pedig, hogy a 2001-ben megjelent „*A Bakonyvidék zengőlégy faunája (Diptera: Syrphidae)*” című kötetének én voltam a szerkesztője, egyre több időt töltöttünk együtt terepen, irodában, autóban, mikroszkóp mögött, konferencián, falusi szálláshelyen, étteremben, kiskocsmában, telefonvégen, mindenhol. Kulcsszerepe volt abban is, hogy – egy elkerülhetetlen munkahelyváltást követően – a zoológus pályán maradhattam; de erről majd később.

Tóth Sándor 1932. március 31-én született Kisterenyén. Gyerekkorát Maconkán töltötte, majd Budaörsre, később a ma Ajkához tartozó Bódéra vitte a család útja. Sanyi bácsi azok közé tartozott, akinek nem az ölébe hullik a kutatói, értelmiségi pálya, hanem aki saját erejéből, hosszan és kitartóan megküzd azért. Az általános iskola elvégzése után dolgozni kezdett, több egyéb alkalmi munka mellett, az Ajkai Szénbányák Jolánakna üzemében. Nem sokkal később, az akkori politikai rendszer szándékainak köszönhetően, középiskolában tanulhatott tovább. Szerencsés körülménynek tekinthető, hogy a kaposvári Táncsics Mihály Gimnáziumban olyan példakép és későbbi kolléga állt előtte osztályfőnökként, mint Marián Miklós.

fotó: Haltrich A.

A Frivaldszky arany átvételekor
2013. február 22.

egy ember lehet ez a bizonyos – akkor már 5–6 éve

Tanulmányait az Egri Pedagógiai Főiskolán, majd a szegedi József Attila Tudományegyetemen folytatta, ahol középiskolai biológia-földrajz szakos diplomát szerzett. Tanári pályáját Tardon kezdte, ahol 1953-tól 1959-ig tanított és igazi terepbiológussá vált.

A tardi gyűjtő és preparáló munkán keresztül került kapcsolatba a budapesti Természettudományi Múzeummal (ma Magyar Természettudományi Múzeum), melynek ettől kezdődően rendszeresen gyűjtött – elsősorban kétszárnyú rovarokat. Tardról 1960-ban Hejőbábára helyezték, ahol tíz évet töltött. A tanítás mellett tovább folytatta kutatómunkáját, illetve ezekben az években vált a fotózás szerelmesévé is.

Kutatási területét folyamatosan szélesítette, 1960-ban bekapcsolódott a Tisza-kutatásba, melyben több mint tíz évig aktívan dolgozott. 1964-ben csatlakozott „A Bakony természeti képe” programhoz. 1970-ben a Bakonyi Múzeum muzeológusa lett. Az intézmény Tóth Sándor igazgatóságának két évtizede alatt folyamatosan fejlődött, a Bakony-kutatás külsős kutatógárdájával együtt valódi természettudományos műhellyé, a Bakony-vidék megismerésének központjává vált. Tóth Sándor az intézményvezetésen, a többszázezer példányos gyűjteményfejlesztésen, „A Bakony természeti képe” program menedzselésén, a kiállításbeli munkákon, az intézmény kiadványainak (*Folia Musei Historico-Naturalis Bakonyiensis, A Bakony természettudományi kutatásának eredményei*) szerkesztésén és a széleskörű ismeretterjesztő munkákon túl intenzíven kutatott az ország szinte minden területén.

Vizsgálatai téma szerint a kétszárnyúakhoz, a szitakötőkhöz, valamint a hullőkhöz és kételtűekhez köthetők, területileg a Bakony-vidéket és a Balaton-medencét járta leginkább, de számos alkalommal gyűjtött adatokat a fenti csoportokra vonatkozóan hazánk gyakorlatilag minden régióját érintően. A külföldi utak kevésbé érdekelték, de így is járt és gyűjtött a Kaukázusban, Bulgáriában, Törökországban, Svájcban, Izraelben, Ausztriában.

A kétszárnyúak iránti kiemelt érdeklődését Mihályi Ferencnek köszönhette, akinek ösztönzésére nem csak elkezdett a csoporttal foglalkozni, de minden téren őt tartotta leginkább a példaképének. Tóth Sándor a csípőszúnyogokkal kapcsolatos munkáin elindulva az alkalmazott zoológia egyik legizgalmasabb témájában, a szúnyoggyérítések kutatási, tervezési, ellenőrzési munkáiban is kiemelt aktivitással vett részt. Sokakkal ellentétben, akik ezt csak híresztelik magukról, Sanyi bácsi valóban a hazai szúnyoggyérítés újtó, úttörő, megalapozó szakemberei közé tartozott. Először is ott volt a hazai, a korábbinál jóval modernebb és környezetkímélőbb, légi csípőszúnyog-gyérítés 1976-os balatoni elindításánál. Ettől kezdve Kecskeméti István, majd Sáringer Gyula, később Sáringer-Kenyeres Tamás munkacsoportjának meghatározó tagjaként vett részt feltáró, hatásvizsgáló, vagy épp kísérleti feladatokban. Másodsorban az 1980-as évektől kezdődően számos BTI tartalmú szer laboratóriumi és terepi hatásvizsgálatán, valamint a korszerű tenyészhely-térképezés alapjainak lerakásán keresztül óriási érdemei voltak a csípőszúnyoggyérítések környezetkímélő irányba való elmozdításában.

A Bakonyi Természettudományi Múzeumból vonult nyugdíjba – munkabírásához, valamint az intézmény érdekeihez képest korán, 1992-ben. Aki ismeri nyugdíjazásának körülményeit, az ismeri, aki nem, az előtt maradjon továbbra is homályban (magunk között sem beszéltünk már erről az utóbbi 10–15 évben egyáltalán). A lényeg, hogy Sanyi bácsi magánkutatóként talán még aktívabb gyűjtő, kutató, publikáló tevékenységet folytatott, mint azt megelőzően. Ebben óriási segítséget nyújtott számára, a csípőszúnyog témákon keresztül, előbb Sáringer Gyula, majd Sáringer-Kenyeres Tamás.

Természetesen a szúnyogos munkák során is a tőle megszokott precizitással járt el. Ahogy azt egy kivitelező cég vezetője mesélte nekem évekkel később a biológiai gyérítések vele végzett kísérletei kapcsán: „Jött Sanyi bácsi, a kis izolátoraival. Azt hittem, hogy ki akar [tolni] velünk. De nem, rájöttem, hogy Sanyi bácsi is the first, the best!”

A „szúnyogozásokhoz” kapcsolódóan kezdődött el számomra a vele végzett közös munkálkodások legintenzívebb időszaka. 2002. májusában úgy alakult az intézmény helyzete, hogy úgy döntöttem, eljövök a Bakonyi Természettudományi Múzeumból. Sanyi bácsinak természetesen személyesen jelentettem be a hírt – ezen ő erőteljesen elszomorodott. Néhány nap múlva, Nagy Barnabás hívására, egy többnapos rendezvényen vettem részt a Júlia-majornban, sok más hazai és európai orthopterológussal egyetemben. Budapest felé menet a buszon csörgött a telefonom. Sanyi

bácsi volt az, elmondtam merre járok, ő azt, hogy mielőbb beszélünk kellene személyesen. Jó, hétfőn akkor jövök hozzád – közöltem. Mikor is érsz vissza Zircre? – kérdezte. Szombaton kora délután – válaszoltam. Rendben, akkor a buszról leszállva egyenesen hozzám gyere! – rögzítette, majd elköszöntünk. Hétfőn már – egy másik barátommal, kollégámmal együtt – Sáringer-Kenyeres Tamás munkacsoportjának tagjai voltunk, szerda-csütörtök körül pedig többnapos terepre mentünk Sanyi bácsival a Duna Rácalmástól délre eső szakaszaira. Láthatóan így szerette intézni az ügyeket – és ez nekem nagyon szimpatikus volt.

Az azóta eltelt 22 év alatt a kezdetben uralkodó csípésszám-méréseken és tenyészőhely-térképezéseken túl, a Drávától a Zemplénig, a Szigetköztől Kiskunhalasig rengeteg helyen jártunk közösen. Gázoltunk a gyepekben, jártuk az erdőket, megfordultunk barlangokban és hegytetőkön, kerestünk cserjéket és pannonyíkot, mértük öreg fák kerületét és a víz pH-ját. Mindeközben bámultam Sanyi bácsi fáradhatatlanságát, gyűjtöttem az évi minimum egy dedikált monográfiát tőle, és amiben csak tudtuk segítettük egymást. Magánemberként is közel álltunk. Sosem fogom elfelejteni azt a vele töltött csaknem teljes terepnapot, amit úgy csinált végig – bennem cseppnyi gyanút sem keltő – pókerarccal, hogy végig tudta, ő a feleségem által szervezett 30-éves meglepetés születésnap partim „elterelő” kulcsfigurája...

Szokása szerint, szerényen állt a saját herpetológiai munkásságához is. Azon túl, hogy a témában két Bakony-monográfiát is készített, Sanyi bácsi kitartásának köszönhetően sikerült, Kitaibel után újra megtalálni a pannon gyíkot a Keleti-Bakonyban. E témában is sokat konzultáltunk, illetve voltunk közösen terepen (ő külön még többször). 2015-ben, már a szívűtétje után, egy májusi napot tűztünk ki arra, hogy a fajt keresendő délről felmegyünk a Bakony-vidék egyik igencsak embert próbáló hegyére, a Bér-hegyre – mert ha valahol, akkor ott lennie kell. Mondtam neki, hogy ez húzós lesz, szóljon, ha elég, és akkor visszafordulunk. Persze, szólni fogok, Zoli – hangzott a válasz. Én meg tudtam, hogy pannon gyík adat nélkül nem fogunk lejönni. Reggel 8-kor már a platón fotóztuk az első példányt...

Az elmúlt 10–15 évben Sanyi bácsi nagyon sok időt töltött a Bakony-vidék fáinak és cserjéinek vizsgálatával is – saját megfogalmazása szerint dendrománként. A témában, *Fák és cserjék nyomában* címmel, a múlt év végén jelent meg monográfiája (ahogy késői köteteinek zöme: magánkiadásban).

Utolsó éveiben a korlátlan publikálás és ismeretterjesztés lehetőségét látta meg a Facebookban. A fenti fórumon számos témakörben és rendszeresen jelentkezett értékes bejegyzésekkel, melyekkel nem csak sokakat tanított sok mindenre, de egyben a nagy tudású kutató az ablakát is kinyitotta a felé áradó, tértől és időtől független tisztelet és szeretet számára.

Sanyi bácsi hivatásához való hozzáállását az is jól tükrözi, hogy nyugdíjazását követően is, egészen az elmúlt hónapokig rendszeresen kereste a kapcsolatot mind a Magyar Természettudományi Múzeummal, mind a Bakonyi Természettudományi Múzeummal (jelenleg a fenti tagintézménye).

Tóth Sándor életművének szakmai feldolgozása további időt és külön közleményt igényel. 27 monográfia jellegű kötet, több mint 300 tudományos cikk, további több mint 300 ismeretterjesztő írás őrzi munkásságát.

Sanyi bácsi esetében nem közhelyes fordulat, hanem a valóság, hogy az utolsó napig aktív gyűjtő, kutató, publikáló tevékenységet folytatott. Élete kiváló példa arra, hogy kutatónak lenni nem munka, hanem életforma és hivatás.

Bár már nincs közöttünk, továbbra is próbáljunk meg tanulni tőle.
Nyugodj békében Sanyi bácsi!

*Kenyeres Zoltán,
Veszprém, Magyarország*

*Mihályi Ferencsel Hejőbábán, 1966-ban
(kép forrása: 40 éves a Bakony természeti képe kutatási program kötet)*

*Az Ajka melletti csékúti legelőn, 1967-ben
(kép forrása: 40 éves a Bakony természeti képe kutatási program kötet)*

*A tanítással töltött évtizedek után is sok energiát fektetett a fiatalok képzésébe, akik irányába mindvégig nagy türelemmel és jóindulattal volt. A képen a rovaratani szakkör kirándulásán Fenyőfőn, az 1970-es évek elején (tőle jobbra Veszélovszky Zoltán)
(kép forrása: 40 éves a Bakony természeti képe kutatási program kötet)*

Három igazgató, Tóth Sándor, Futó János és Papp Jenő, egy zirci Bakony-kutató Ankét elnöki asztalánál (kép forrása: 40 éves a Bakony természeti képe kutatási program kötet)

Tóth Sándor a biológiai szúnyoggyérítés valódi hazai úttörője is volt. 1996-ban a témával kapcsolatos konferencián a Negev-sivatagban találkozott Yoel Margalith-tal, a BTI felfedezőjével, majd járt a Holt-tengernél is (kép forrása: Tóth Sándor Facebook oldala)

*A napközben gyűjtött csipőszúnyog lárvák esti határozása a szálláson (Kisköre, 2003)
(kép forrása: Bauer Norbert)*

A szitakötőkre vonatkozó országos léptékű adatgyűjtését hosszú ideje kiterjesztette a lárvák vizsgálatára is (Kapolcs, 2005) (kép forrása: Kenyeres Zoltán)

*Mocsári szúnyog lárváinak gyűjtése közben (Kis-Balaton, 2004)
(kép forrása: Kenyeres Zoltán)*

*A zengőlegyek, a böglyök és pösörlegyek specialistájaként országos szinten gyűjtött „töméntelen” mennyiségű gyűjteményi példányt és adatot a fenti csoportokból (Zemplén-hegység, Rostalló, 2007)
(kép forrása: Kenyeres Zoltán)*

Szinetár Csabával 2009-ben a Balaton-felvidéki Fekete-hegyen – az elmaradhatatlan dinnyével (kép forrása: Kovács Péter) [Egyszer, erősen nyár vége felé, megkérdeztem tőle: „Sanyi bácsi, te a lőrincses dinnyét is megeszted?” – „Ha jó.” - válaszolta. A fentit azóta tökéletes TS ars poetica-ként idézem]

Évtizedeken át fényképezett mindig, mindent, mindenhol, minden eszközzel (Bátorliget, 2011 és Tiszafüred, 2014) (képek forrása: Kenyeres Zoltán)

Barna ásóbéka kiásására készülve (Várpalota, 2012) (kép forrása: Kenyeres Zoltán)

*Az általa csípés közben gyűjtött és határozott csípőszúnyogok egyedszáma megközelíti a 150.000-et
(kép forrása: Tóth Sándor facebook oldala)*

*A Pokol-lik barlangban (Kapolcs) végzett vizsgálatok után, 2013-ban
(kép forrása: Kenyeres Zoltán)*

Sanyi bácsi kitartásának köszönhetően sikerült Kitaibel után újra megtalálni a pannon gyíkot a Keleti-Bakonyban (Tés, 2015) (kép forrása: Kenyeres Zoltán)

Cserje-lesen a Keszthelyi-hegységben, 2020-ban (kép forrása: Kenyeres Zoltán)

Terepen volt igazán elemében (Hévíz, 2007) (kép forrása: Kenyeres Zoltán)

A terepbejárás utáni ebédre várva (Gyórszentiván, 2021) (kép forrása: Kenyeres Zoltán)

Basky Zsuzsanna 1946–2024

Zsuzsát akkor ismertem meg személyesen, amikor még Szolnokon élt és dolgozott, a kilencvenes évek elején. Ő volt akkor a rangsorban a második magyarországi levéltetvévész, Szalay-Marzsó László után, és egyben az egyetlen, aki még levéltetveket preparált, határozott. Laci bácsi már csak oktatott Gödöllőn.

Közelebbi ismeretségem vele abból adódott, hogy belőlem is levéltetvézszt szeretett volna nevelni egykori főnököm és barátom; sajnos végül nem sikerült. Amikor ugyanis áttelepültem Romániából, és megtudták a tanszéken, hogy addig (nappali) lepkékkel foglalkoztam, rögtön beindult az ötletelés/agyalás, hogy milyen rovarcsoportra állítsanak rá, hiszen, ahogy többször is megjegyezték: „lepkészekkel Magyarországon Dunát lehet rekeszteni”, lepkész nem maradhatok. Olyan rovarcsoportra gondoltak, amiből még nem jelent meg „faunafüzet” (majd én megírom!), de ugyanakkor növényvédelmi szempontból is fontos. Jenser Gábor a fonálférgekre szavazott, Mészáros Zoltán a levéltetvekre, végül ez utóbbi győzött („nekik legalább van kezük és lábuk” – mondta mosolyogva).

Már nem emlékszem pontosan, hogy 90 vagy 91 tavaszán egyeztetünk Zsuzsával, majd Mészáros Zolival felkerestük a munkahelyén, a szolnoki növényvédelmi állomáson. Nagyon kedvesen fogadott, megmutatott mindent, felajánlotta a segítségét. A legnagyobb élményt a Rothamsted-féle szívócsapda jelentette, amit addig csak képről ismertem, és amiből csak egyetlen egy, ez a szolnoki volt az egész országban. Ha valaki nem ismerné ezt az impozáns szerkezetet, röviden elmondom, hogy képzeljünk el egy hatalmas porszívót, aminek a vége 12,2 m magasságban mindent beszív, ami csak elrepül felette. A szívóhatást egy kis téglapítményben elhelyezett nagy teljesítményű ventilátor hozza létre, ebből mered az ég felé a több mint 10 méteres cső. Ezzel a szerkezettel dolgozott akkor Zsuzsa két beosztottjával.

Mint mesélte, elsősorban tavasszal, amikor beindul a levéltetvek vándorlása, napokig éjfél körül feküdt le (a laboránshölgy is természetesen!), akkor végzett a napi fogás feldolgozásával. Olyankor a csapda hatalmas mennyiségű állatot fogott be, és nem akarta, hogy másnapra is maradjon feldolgozandó anyag, mivel akkor sosem érné a végén utol magát. Úgy kell elképzelni ezt a munkát, hogy a levéltetűszakértő ül a sztereomikroszkóp előtt, felismer pár fontos vírusterjesztő levéltetű fajt – elsősorban a zöld őszibarack-levéltetűt (*Myzus persicae*) –, és diktálja az eredményt az asszisztenciának. Csak mellékesen jegyzem meg, hogy levéltetveket 100%-os pontossággal kizárólag a belőle készített preparátum alapján lehet meghatározni. Ez alól csak igen kevés, nagyon jellegzetes határozóbélyeggel rendelkező faj képez kivételt.

Zsuzsa ekkor már nagyon szeretett volna feljönni a fővárosba, és ez sikerült is neki 1994-ben, amikor MTA Növényvédelmi Kutatóintézetében alkalmazták. Onnan is ment nyugdíjba 2016-ban, amikor betöltötte a 70-ik életévét. Jött volna szívesen a Kertészeti Egyetem Rovartani tanszékére is

Zsuzsa és Jenser Gábor

Rovarászmajális, Julianna-major, 2006. május 12.

levéltetű-preparátumot készített az élete során. És ez csak magának a mikroszkópi preparátumnak az elkészítése, ezután következnek a mérések a mikroszkóp alatt: milyen hosszú a potrohcső, a lábfej, csápízek stb. „Ilyesmire csak egy nő volt képes!” szokta Laci bácsi mondani.

A legrövidebb választ igénylő vizsgakérdésem is ehhez a doktorihoz kötődik: „Hogyan különböztetjük meg a *Hyalopterus pruni*-t a *H. amygdali*-tól?” Helyes válasz: „Tápnövény alapján”. A hallgató, hacsak nem hiányzott az óráról, mindig helyes választ adott.

Miután a „kutatóba” került, Zsuzsával már gyakrabban találkoztunk. Egy időben eljárt a Magyar Rovartani Társaság (MRT) üléseire is, de az évente megrendezett Növényvédelmi Tudományos Napokra (NTN) mindenképpen. És nemcsak az első napra, amit a MTA díszes termeiben rendezünk meg minden év februárjában, de a második napra is, amin már inkább csak a fiatal kutatók szoktak jelen lenni.

Legközelebb Zsuzsához a kandidátusi dolgozatom védeése kapcsán kerültem. Nagyon elhúztam a dolgot, munka mellett jártam ki terepre, konzulensem nem nagyon rugdosott, futottam ki minden határidőből. A munkahelyi vitára („házivédés”) Zsuzsát kértem fel opponensnek, de szemtelenül kevés időt adtam neki a bírálata elkészítéséhez. Ráadásul konferencián vett részt pont akkor, úgyhogy hajnali 3 óráig dolgozott, hogy másnapra kész legyen. Ez egy olyan emberi gesztus volt a részéről, amivel örökre lekötelezett! Nagy kaland volt, mindig emlegettük, ahányszor csak találkoztunk később.

munkatársnak, de erre abban az időben, főleg a „Bokros-csomag” idején, nem volt semmilyen esélye.

Meghívtam viszont levéltettes gyakorlatokat tartani a szakkörös hallgatóknak. Ezek az alkalmakon a preparáláson kívül a munkájával kapcsolatos élményeiről is beszámolt.

Laci bácsi, Szalay-Marzsó László professzor, akit szintén meghívtunk párszor levéltetvekről előadást tartani, sosem mulasztotta el megemlíteni Zsuzsát, mint a kitartás és a munkabírási mintapéldányát. Mindig elmesélte – ő volt a hetvenes évek közepén Zsuzsa konzulense az egyetemi doktorijának az írásakor –, hogy Zsuzsa 5+5 ezer preparátumot készített a hamvas szilva- ill. hamvas őszbarack-levéltetűből, hogy alaktani különbséget találjon a két hasonló faj között. Nem talált! Pontosabban talált, de a különbségeket nem lehetett statisztikai módszerekkel megerősíteni. Hogy ennek a tízezer preparátumnak az elkészítése mennyi munkával jár és milyen sok időbe kerül, csak az tudja, aki már legalább egy darab

fotó: Haltrich A.

Barátnőjével Colle-sur-Loup, Francia Riviérán
Symposium IOBC, Ecology of Aphidophaga 5.
1993. szeptember 6–10.

Az életrajza pár mondatban

1946. július 20-án született Orgoványban. Az iskolát is ott kezdte, majd 1964-ben érettségizett a Kecskeméti Közgazdasági Középiskola Mezőgazdasági tagozatán. Felsőfokú tanulmányait a Kecskeméti Kertészeti Főiskolán kezdte, de diplomáját már a Kertészeti Egyetemen védte meg 1969-ben, amit növényvédelmi szakmérnöki képesítés követett a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Termesztési Szakán 1971-ben. Doktori disszertációját, amiről már szó volt, „*A Hyalopterus fajkomplexum alaktana és tápnövény változtatási készsége*” címmel 1978-ban védte meg. Ekkor került első munkahelyére, a Kecskeméti Zöldségtermesztési Kutatóintézetbe, ahol a levéltetvek szerepét, mint vektorokat vizsgálta a kórokozó vírusok terjesztésében. Így doktorijának megszerzése után alig hat évre, 1984-ben sikeresen megvédte kandidátusi értekezését is („*Uborkapatogén vírusok levéltetű vektorai és leküzdésük újabb irányai*”), amivel kivívta a növényvédelmi szakma megbecsülését. 1990-től a Növényvédelmi Szolgálat Szolnoki Intézetében, 1994-től pedig a MTA Növényvédelmi Kutatóintézetében dolgozott egészen 2016-os nyugdíjazásáig. 2005-ben védte meg „*Gazdaságilag jelentős levéltetű fajok*

aktivitása, kártétele és a legfontosabb nem-cirkulatív vírusok epidemiológiájában játszott szerepe” című akadémiai doktori értekezését. Ugyancsak 2005-ben jelent meg a „*Levéltetvek – Leírás, életmód, kártétel, védekezés*” c. könyve a Mezőgazda Kiadónál, ami után azóta sem jelent meg semmi hasonló levéltetves témában.

Ha valaki részletesebb életrajzot szeretne róla olvasni, ajánlom a *Növényvédelem* folyóirat 2024. májusi számát. Abban Fónagy Adrien számol be hosszabban munkásságáról, életéről.

Epilógus

Zsuzsa az utóbbi években eltűnt a közéletből. Halálhírét megelőzően arról értesültem, hogy egy Kecskemét melletti öregotthonba került, ahonnan aztán rövid időn belül visszakerült Pestre.

Azt tudtuk, hogy korán elvált, hogy van egy fia, de családjáról nem nagyon beszélt még közvetlen kollégáinak sem. Leányunokáját viszont nagyon szerette. Utolsó levéltetű-taxonómiával foglalkozó írásában („Első hazai adatok a leánykőrkörcsinen élő levéltetűfajokról.” *Növényvédelem* 50 (1): 3–7. (2014)”) megjegyezte, hogy a faunára új fajra unokájával együtt találtak rá.

HA

MRT Hírek

Az MRT 901. ülésén (2024. január 19.) elhangzott előadások összefoglalói

<https://www.rovartani.hu/2024/01/12/meghivo-a-901-eloadoulesre/>

Újabb kabócafajok megjelenése Magyarországon. Az utóbbi időszakban számos, a magyar faunára új kabócafaj került elő hazánkból, melyek többnyire idegenhonos, Európa-szerte terjedőben lévő fajokból állnak. Mivel a kabócákra általánosan jellemző, hogy növényi nedveket szívogatnak, egyes csoportjaiknak komoly növényvédelmi szerepük van, részben trofikus aktivitásukból fakadó szövetroncsoló tevékenységük, részben potenciális vektorszerepük miatt. Előadásunkban bemutatjuk az orosz Távol-Keleten honos *Ziczacella heptapotamica* (Kusnezov, 1928) és a mediterrán elterjedésű *Asymmetrasca decedens* (Paoli, 1932) viaszfoltos kabócafajokat (Cicadellidae: Typhlocybinae). Beszámolunk a fajok elterjedéséről, valamint kitérünk a lehetséges növényvédelmi vonatkozásokra. Kitérünk továbbá a telelő állatok gyűjtési módszerének hatékonyságára, valamint az idegenhonos és inváziós fajok észlelésének és kezelésének jelentőségére.

Orosz András, MTM Állattár, Szipókás Gyűjtemény, orosz.andras@nhmus.hu
Schlitt Bence, ELTE-TTK, Biológia Intézet, schlittbence@gmail.com
Székely Áron, ELTE-TTK, Biológia Intézet, aronsekely2@gmail.com

Gyűjtés és preparálás mesterfokon. Wirth Tibor (1918–1978). Wirth Tibor 1918. június 18-án született Kassán. A kassai magyar nyelvű gimnázium és főiskola elvégzése után tanulmányait Budapesten, a Műegyetem Építészeti Karán folytatta, majd diplomájának megszerzése után egészen az 1978. április 1-jén bekövetkezett haláláig építészmérnökként dolgozott. 1944-ben áttelepült Magyarországra, a Hernád-völgyi Garadnára, az 1950-es évektől kezdve pedig Miskolcon élt. Halála után gyűjteménye sokfelé szétszóródott, jó része biztosan meg is semmisült, így gazdag gyűjtési adatainak teljes számbavétele lehetetlen. Építészmérnökként végzett munkája mellett a zoológia és a terepi gyűjtőmunka szerelmese volt, a begyűjtött példányok preparálását nagy szakértelemmel végezte. Kisemlőst, madártojást, csigát és sokféle rovar gyűjtött, utóbbiak közül többek között lepkéket, bogarakat, poloskákat, szitakötőket, egyenesszárnyúakat, sőt legyeket és hártvászszárnyúakat is. Azokra a csoportokra, amelyekre nem állt rendelkezésére megfelelő magyar nyelvű szakkönyv, határozókulcsot állított össze, így többek között a hazai csipkésposzokákra (Tingidae) és ágascápú rákokra (Cladocera). Ezek mellett rendszeresen végzett herpetológiai megfigyeléseket is, a halakról pedig élethű ceruzarajzokat készített. Lepkészeti tevékenysége szinte egész aktív periódusát átfogta, míg a többi állatcsoporttal élete egy-egy hosszabb-rövidebb szakaszában foglalkozott. 1954-ben kapcsolatba került Kovács Lajossal, az MTM Lepkegyűjteményének legendás munkatársával, akivel évekig levelezett. Wirth Tibor saját megfigyeléseit és gyűjtéseinek adatait sohasem publikálta. Sokoldalú tevékenységének eredményeiből eddig madártojás-, csiga- és kisemlősadatát közölték elméletileg a teljesség igényével. Szórványosan különféle rovarcsoportokról szóló faunisztikai cikkekben is fellelhetők Wirth Tibor gyűjtési adatai és neve. Néhány fekete-fehér fényképfelvételét az Élet és Tudomány közölte az 1960-as években. Halála után neve néhányszor felbukkant a miskolci (helyi) napilapokban, így az Észak-Magyarország és a Déli Hírek hasábjain 1979-ben.

Szél Győző, MTM Állattára, Bogárgyűjtemény, szel.gyozo@nhmus.hu
Amri Katalin, MTM Állattára, Madárgyűjtemény amri.katalin@nhmus.hu
Hegyessy Gábor, Sátoraljaújhelyi Kazinczy Ferenc Múzeum, Hegyessy.Gabor@kazinczymuzeum.hu

Kolibica, egy tó a Kelemen-havasok tövében – búcsú a rovarásztáboroktól. Ismét egy útibeszámoló sok-sok képpel, térképpel, amihez már hozzászórtak a tagtársak az elmúlt évtizedek alatt. A 2023-as Rovarásztáborra, amit még utoljára így nevezünk (maguk a táborozások nem szűnnek meg!), július 16–23. között került sor Kolibicán (Colibița), egy a 70-es években létesített vízduzzasztó mellett, gyönyörű környezetben. A táborozáson 20 személy vett részt, akik közül 15-en egy magánpanzióban, „Căsuța de sub Piatră” („Kő alatti házacskó”) szálltak meg, lefoglalva az összes rendelkezésre álló helyiséget. Innen indultunk aztán közösen vagy csoportokat képezve a Kelemen-, Radnai- vagy Borgói-havasokba túrázni, vagy a közeli Besztercét, ill. annak közelében található kulturális emlékeket megtekinteni. Ilyen volt a középkori kis templom Harinán, a Bethlen család kastélya és parkja Árokalján, vagy a Kerlés melletti híres csata színhelye, Cserhalom dombja, ahol 1068-ban vívták azt a csatát, amelyben Salamon magyar király, Géza és László hercegekkel (a későbbi I. Géza és I., azaz Szent László királyokkal) legyőzték az Erdélybe betörő kunokat és besenyőket. Tervezek erről a táborozásunkról egy részletesebb képes beszámolót is megjelentetni itt a Rovarász Híradóban, úgyhogy most nem is részletezném tovább, de amíg felkerül az előadás a YouTube-csatornánkra, lehet nézegetni a Kis Beszterce csúcs megmászása alkalmával készített képeimet. <https://photos.app.goo.gl/ZMt5KYAkPTDXA3jf7>

HA

Az MRT 902. ülésén (2024. február 16.) elhangzott előadások összefoglalói

<https://www.rovartani.hu/2024/02/10/meghivo-2024-evi-kozgyulesunkre-es-902-eloadoulesunkre/>

Libanoni anizix. Egy színes, kalandokban gazdag gyűjtőút Libanonban 2023. május 2–12 között. A szerzőkön kívül még egy botanikus (Kovács Attila) is volt a csapatban. Az érkezés Bejrútba, majd onnan fel északra a cédrus-rezervátumokba, onnan át a Bekaa-völgybe, majd ismét délen, a Hermon-hegyen folytatódtak a gyűjtések. Engedélyt a gyűjtéshez már egy hónappal előbb kellett kérni, de azzal aztán még zárt katonai területre is be lehetett jutni (hármashatár). A közlekedés bérelt autóval történt az országban, ami gyakorlatilag két magyarországi megyének felel meg, és szinte csak hegyekből áll. Viszont nagyon jók az utak, autóval bárhova el lehet jutni az országban. Sajnos meglehetősen kevés rovaranyagot sikerült gyűjteni úgy talajcsapdákkal mint kőforgatással, feltehetően azért, mivel ebben az évben későn jött a tavasz. Viszont meleg vendégszeretéből, remek szállásokból és finom ételekből nem volt hiány, hála a kedves vendéglátóknak. Nem beszélve a csodálatos tájról, a látnivalókban gazdag természetvédelmi területekről.

Az előadás visszanezhető az alábbi linken: <https://www.youtube.com/watch?v=6u7msIJSE6w>

Nádai László, nadaiscarab@gmail.com
Szalóki Dezső, dezso.szaloki@gmail.com

Az MRT 903. ülésén (2024. március 22.) elhangzott előadások összefoglalói

<https://www.rovartani.hu/2024/03/16/meghivo-az-mrt-903-eloadoulesere/>

Védett bogarak vizsgálata Zirc környékén. Zirc városát a Magas-Bakonyban elfoglalt központi helyzete, kultúrtörténeti és természeti értékei alapján a Bakony fővárosának is nevezik. A városban található hazánk legmagasabban fekvő arborétuma, amely 1951 óta országos jelentőségű természetvédelmi terület. 1972-ben a Zirci Ciszterci Apátság épületében nyitotta meg kapuit a Bakonyi Természettudományi Múzeum, melynek egyik feladata a Bakony természettudományos kutatása volt. A múzeum szakemberei a település környékén is végeztek kutatásokat. 1985-ben jelent meg az arborétum élővilágát bemutató kötet I. része, bogarakat ez az összefoglaló munka nem tartalmazott, azok vizsgálatára az 1990-es és a 2000-es években került sor. Az utóbbi években további részletesebb koleopterológiai vizsgálatok történtek Zirc környékén. A város szélén magasodó Pintér-hegy védett természeti értékeinek kutatását 2014–2015-ben végeztük, melynek során 22 védett bogarat sikerült kimutatnunk. Néhány évvel később a Cuha-völgyben folytattunk

faunisztikai feltárásokat, ekkor 41 védett bogarat regisztráltunk. Egyes tervezett beruházások biológiai állapotfelmérései; Zirc-Bakonyháza között tervezett szélerőműpark (2005), Zirc város elkerülő útvonala (2021) kapcsán a védett bogarak felmérésére is sor került. Értékes bogárfajok kerültek elő a mezőgazdasági területek között húzódó patak völgyek égereseiből is.

Kutasi Csaba, MTM Bakonyi Természettudományi Múzeuma, kutasi.csaba@nhmus.hu

Idegenhonos kabócafajok a Soroksári Botanikus Kertben – Az *Arboridia kakogawana* első észlelése hazánkban. A Soroksári Botanikus Kertben évtizedek óta folynak faunisztikai és florisztikai kutatások. Változatos, sokszínű élőhely révén több élőlénycsoport is nagyfokú diverzitást mutat a Kertben. A kert kabócafaunisztikai kutatása során több idegenhonos kabócafaj is előkerült. Előadásunkban röviden áttekintjük a kertben előforduló idegenhonos kabócafajokat, azok hazai megjelenését és kártevői helyzetét. Beszámolunk azokról az idegenhonos fajokról, melyek a közelmúltban, a magyar faunában először kerültek elő, valamint bemutatjuk az *Arboridia kakogawana* Matsumura, 1931 kabócafajt, amelyet eredetileg Japánból írtak le. Bemutatjuk a fajra vonatkozó fontos információkat, kitérünk taxonómiai helyzetére és az elsősorban szőlőn okozott kártételére. Kitekintésként egy másik, a magyar faunára új kabócafajt is közlünk a Kertből a *Zygina rorida* Mulsant & Rey, 1855 képében.

*Schlitt Bence, ELTE-TTK, Biológia Intézet, schlittbence@gmail.com
Orosz András, MTM Állattár, Szipókás Gyűjtemény, orosz.andras@nhmus.hu*

Milyen módon képesek a sorközvetések támogatni az amúgy fogyatkozó ízeltlábú-együtteseket? Az ízeltlábúak között és a rájuk épülő táplálékhálóban számos olyan faj található, melyek közel nélkülözhetetlen ökoszisztéma-szolgáltatást nyújtanak, például beporzó, lebontó vagy hasznos ragadozó tevékenységükön keresztül. Számos tanulmány mutatta már ki a különböző élőhelyfoltok, mint például a sorköztakaró növényzet kedvező hatását a területre jellemző ízeltlábú-együttes minőségi és mennyiségi összetételére nézve. A sorközvetések mint hasznos élőhelyfoltok növelni tudják az ültetvényekben kialakuló ízeltlábú-együttesek faj- és egyedszámát, melyből természetvédelmi, de növényvédelmi/növényegészségügyi szempontból is profitálhat a gazda. 2023-ban összesen hat helyszínen – három Eger környéki és három Tokaj környéki szőlőben – értékeltük a 6 (ÖMKi ÉlőSorköz) és 19 fajt tartalmazó magkeverékek segítségével létrehozott sorköztakaró növényesávok teljesítményét. A mintavétel mind a hat helyszínen minden kezelés esetén (kontroll, 6 fajos, 19 fajos) négy sorközből történt. Minden sorközben egy 50 m hosszúságú transzektet jelöltünk ki fűhálóval történő mintavételezés céljából. A transzektet közepén pedig egy 4 m²-es kvadrátban jegyeztük fel a 180 másodperc alatt vizuálisan megfigyelhető hasznos ízeltlábú szervezetek egyedszámát. A kontroll, azaz a spontán vegetációt tartalmazó sorközökkel összevetve a vetett virágos sávok eredményesen növelték számos ízeltlábú csoport, mint például a pókok, parazitoid darazsak, vadméhek vagy a zengőlegyek egyedszámát. Mind a 6, mind a 19 fajos kezeléseknél a házi- és vadméhek egyedszáma többszöröse volt a kontroll sorközökben megfigyelt egyedszámuknak, emellett a vetett sorközökben a méhalkatú rovarok nagyobb fajszámban képviselték magukat. Előzetes eredményeink alapján azt mondhatjuk, hogy a hazai szőlőültetvényekben a virágos sorközvetések eredményesen képesek támogatni a helyileg előforduló ízeltlábú csoportok széles skáláját. (Vizsgálatainkat az Európai Unió LIFE programjának VineAdapt (LIFE19 CCA/DE/001224) projektje támogatja).

Mezőfi László, Migléc Tamás, Tóth Ferenc, ÖMKi – Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet, laszlo.mezofi@biokutatas.hu

Az előadások visszanezhetők az alábbi linken, amennyiben már feltöltésre kerültek:
<https://www.youtube.com/channel/UCB9yR6SpELERVBKWCbc2Dw/videos>

Sajtó- és blogfigyelő

A tigrisszúnyog megérkezett Magyarországra, és itt is akar maradni. Úgy tíz éve már látni lehetett, hogy melyek azok az európai területek, amelyek kedvezhetnek a sárgaláz-szúnyognak (*Aedes aegypti*) és az ázsiai tigrisszúnyognak (*Aedes albopictus*). Míg előbbi kicsit válogatosabb, és inkább a mediterrán területeket kedveli, utóbbi egészen Észak-Európáig eljuthat, és nagyobb területen vetheti meg a lábait. Ők azok a csípőszúnyog-fajok, melyek a Dengue-lázat, vagy másnéven „csonttörő lázat” terjesztik. A betegség a vele járó erős csont- és ízületi fájdalomról kapta a nevét, a beteg akár kórházi ellátásra is szorulhat, de az esetek túlnyomó többségében influenzás tünetek lépnek fel (láz, végtagfájdalom, fejfájás, fáradékonyság). A 2023-as adatok azt mutatják, hogy bár a sárgaláz-szúnyog nem kedveli (még!) a Magyarországi területeket, a tigrisszúnyog azonban az elvárásokat felülmúlva jóval gyorsabban terjed, mint azt jósták. Márpedig, ha a vektorfaj megjelenik egy területen, idővel a kórokozót is elkezd terjeszteni. Az első tigrisszúnyogot 2014-ben találták Magyarországon, azóta már mindenütt jelen van. Kifejezetten az embereken szeret szívogatni, jobban preferál minket, mint bármilyen más melegvérű emlőst. Ráadásul a tévhitekkel ellentétben nem napnyugtakor vagy éjszaka, hanem napközben a legaktívabb.

<https://telex.hu/techtud/2023/11/23/dengue-laz-betegseg-tigrisszunnyog-pecsi-tudomanyegyetem-virologia-kutatas-europa-magyarorszag>

HA

Diagnosztizálják és kezelik társaik elfertőződött sebeit az afrikai Matabele hangyák.

Erik Frank ökológus, a Würzburgi Egyetem Állatökológiai és Trópusi Biológia Tanszékének kutatója, az afrikai Matabele hangyákat (*Megaponera analis*) vizsgálva megfigyelte, hogy ennek a fajnak az egyedei annyira összetett módon diagnosztizálják és látják el egymás sebeit, hogy ennél komplexebb gyógyító eljárást mindeddig csak az ember esetében lehet tapasztalni. Az állatok 22%-a sérült meg táplálékszerzés közben (termeszekkel táplálkoznak), ami rendszerint végtagvesztést jelent, de a metapleurális mirigyükkel kiválasztott vegyi anyagok

segítségével 90 százalékában meggátolták a sérült egyed halálát. Az egyik kórokozó, amely megfertőzi a hangyák sebeit, az emberre is veszélyes. A *Pseudomonas aeruginosa* egyes törzsei ráadásul antibiotikumrezisztensek is, ezért a kutatók azt remélik, hogy a hangyagyógymód egyszer, ha többet sikerül megtudni a mirigy által kiválasztott anyagokról, a humán gyógyászatban is bevezethető lehet. Az új antibiotikumok ígérete mellett a felfedezés azért is érdekes, mert a jelek szerint a hangyák egyfelől meg tudják állapítani, hogy melyik seb szorul kezelésre, másrészt sokkal több váladékot használtak azokban az esetekben, ahol súlyosabb volt a fertőzés.

<https://qubit.hu/2024/01/05/diagnosztizaljak-es-kezelik-tarsaik-elfertozodott-sebeit-az-afrikai-matabele-hangyak>

HA

Ugyanerről a hangyafajról, ami itt már „szanitéc-hangyaként” szerepel, egy rövid film is megtekinthető: <https://www.youtube.com/watch?v=ZA6rhIEeYY>

Péniszével kapaszkodik a bodobács a nősténybe. A verőköltő poloska (*Pyrrhocoris apterus*), vagy népiesen sokszor csak „bodobács”, nagyon gyakori élénk színű rovar. Egyesével vagy párosával, de akár tömegesen is könnyen találkozhatunk vele szinte az egész év során, már a tél végi első verőfényes napoktól kezdve. Számptalan népies elnevezése van, de sokszor még maguk a rovarászok sem tudják a pontos hivatalos nevét és besorolását, hacsak nem poloskászok.

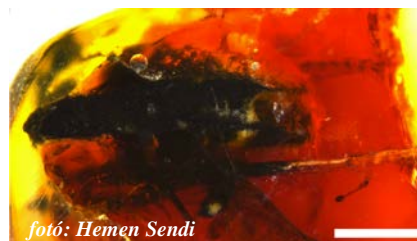

Mivel egész évben képes szaporodni, gyakran találkozunk „összeragadt” példányokkal, ahogy az illusztráción is látható. Mi indokolja ezt a párzási viselkedést, és hogyan kötik össze magukat? Mennyi ideig tart a nász, és mit csinálnak eközben? (Látszólag a legtermészetesebb módon sétálgatnak, az egyik előre, a másik szorgosan hátrafelé lépdél.) Ebben a kis írásban sok érdekes dolgot tudhatunk meg a faj életmódjáról. Dr. Torma Attila biológus, az Ökológiai Kutatóközpont tudományos munkatársa válaszol ezekre a kérdésekre.

<https://24.hu/tudomany/2024/04/20/parzas-bodobacs-poloska-termeszet/>

HA

Már a dinoszauruszok árnyékában is élt az az új őscsótányfaj, amelyet most azonosítottak magyar és szlovák kutatók. Magyar és szlovák kutatóknak sikerült ajkai borostyánból (*ajkait*) meghatározniuk egy aprócska csótányfajt, mely rokonságot mutat a tőlünk 9000 km-re Burmában (Mianmar) szintén borostyánból előkerült egyedekkel. Az ajkait korát 86,3–83,6 millió évesre becsülik, a burmaiét 99 millió évesre. A borostyánkő nagy mennyiségben tartalmaz ízeltlábú-zárványokat, vagyis olyan pókszabásúakat és rovarokat, amelyek akkor estek az egykori, ragacsos gyanta fogságába, amikor az frissen a felszínre folyt az őt termelő növényből. A lelet igen kicsi, hossza nagyjából 4,7 mm, a csápokat és a szájszerveket leszámítva hiányzik a feje és a lábak egyes ízei is. Ennek ellenére számos, kiemelkedően fontos morfológiai bélyeg kiválóan megfigyelhető rajta, így lehetővé vált a zárvány új fajként történő beazonosítása.”

fotó: Hemen Sendi

<https://qubit.hu/2024/04/23/mar-a-dinoszauruszok-arnyekaban-is-elt-az-az-uj-oscotanyfaj-amelyet-most-azonositottak-magyar-es-szlovak-kutatoik>

HA

Rövid Hírek

A szitakötővadász

A redősszárnyúdarazsak (Vespidae), mint a rovarvilág csúcsragadozói

A dátum: 2023. július 10-e, egy meleg, nyári nap békés délutánja. Épp valami dolgom volt a kertben, amikor elrepült fölöttem egy kései karcsúacsa (*Aeshna mixta*) kb. két és fél méteres magasságban. A tekintetemmel még követtem egy darabig, de mivel hazánkban gyakori faj, nem foglalkoztam vele különösebben.

Röpte azonban hirtelen irányt változtatott. Mintha egy találatot kapott repülőt látnék, meredeken zuhanni kezdett lefelé, míg talajt nem ért. A homokozó szélére esett. Mindez pár méternyire zajlott tőlem!

Mi történhetett? S már indultam is, hogy szemügyre vegyem közletről a történeteket. Amint lehajoltam a szárnyaival berregő szitakötő mellé, felismertem, hogy egy német darázs (*Vespula germanica*) támadta meg. Ezek után egy valóságos élet-halál harc bontakozott ki előttem.

A darázs a szitakötő torát szúrta meg többször, majd rágóival a szárnyak tövét kezdte el harapni. Valószínűleg azért, hogy röpképtelenné tegye. Az áldozat hevesen verdesett szárnyaival, minden erejét összeszedve próbálta magáról lerázni a ragadozó hártványos szárnyút. Mindhiába! A darázsméreg hatni kezdett, s az acsa egyre lassabban berregtette szárnyait. A küzdelem pár perc alatt eldőlt, a darázs került ki győztesen. Ekkor a még élő, de már alig mozgó szitakötőnek először a potrohtövét, majd a potrohát kezdte el fogyasztani.

fotó: Sipos Bánk Botond

Nagyon meglepett, hogy a darázs egy nálánál mintegy hatszor hosszabb és ötször nehezebb rovarral így el tud bánni. Jó lett volna látni az előzményeket is. Vajon a szitakötőt még pihenőhelyzetben, vagy már a levegőben támadta meg? Rekordgyorsasággal tettem meg az oda-vissza távot a fényképezőgépért. Még pont időben!

A felvételen jól látszik, hogy a frissen kikelt nádiacsa hímjének színei még halványak. Nem kék, hanem inkább szürkés. A kitinpáncélja sem szilárdult meg teljesen, teste lágy volt. Valószínűleg egy teljesen kifejlett, erőteljes példányt meg sem támadott volna. Bámulatra méltó, hogy a német darázs fel tudta ismerni ezt a különbséget és élt is a táplálékszerzés lehetőségével.

Nagyon sokszor megfigyeltem már a redősszárnyúdarázsok zsákmányolását, heves támadását a kiszemelt áldozatok ellen. Ezek a darázsok valóban a rovarvilág csúcsragadozói! Meleg- és szárazságkedvelők, így az éghajlatváltozás nyertesei közé tartoznak. Arról már olvastam, hogy lódarázs karcsúacsát zsákmányolt, de olyanról, hogy egy német darázs ugyanezt megtegye, még soha!

foto: Sipos Bánk Botond

Végül azon tűnődtem magamban, mennyi esélye van annak, hogy egy ilyen ritkán látott jelenet, pont egy rovarász szeme előtt történjen meg? Mert ezek az élmények általában egyszeriek, talán soha vissza nem térőek. Ugyanakkor felejthetetlenek!

Sipos Bánk Botond, Fajsz